

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ

У статті розкрито структурні компоненти, критерії та показники підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей, а також визначено рівні їх підготовленості.

Ключові слова: компонент, критерій, показник, рівень підготовленості.

Постановка проблеми у загальному вигляді полягає в тому, що на сучасному етапі свого розвитку проблема підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей має значну соціальну та наукову актуальність, але на даний час недостатньо вивчена.

Професійна діяльність соціального педагога має ряд особливостей. Суть її полягає в тому, що на відміну від учителя чи соціального працівника, соціальний педагог має справу у своїй професійній діяльності з дитиною та підлітком у процесі їхнього розвитку, соціального становлення.

Період сьогодення потребує стійких мотиваційних установок, високоморальних принципів суб'єкта, любові і поваги до людей, уміння розуміти інших. Тому в процесі підготовки фахівців у галузі соціальної педагогіки важливу роль відіграє формування психологічної готовності до професійної діяльності, набуття особливої якості – чуйного, психологічного і педагогічно грамотного контакту з дітьми та молоддю [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Питання визначення ефективності соціально-педагогічної діяльності досліджували Г. А. Вороніна, Р. В. Овчарова, П. А. Шептенко та інші. Вони зазначають, що досягнуті результати аналізуються за наявністю у фахівця відповідних умінь та навичок або рівнем його професіоналізму.

Соціально-педагогічна діяльність спрямовується на розвиток якісних позитивно-корисних ініціатив, творчість, різних видів самопомоги, формування ціннісних орієнтацій [9].

Метою статті визначення структурних компонентів в підготовці майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей.

Виокремлення невирішених частин проблем. Незважаючи на обсяг підходів до розуміння особливостей соціально-педагогічної сфери недостатньо розроблено залишається проблема підготовки майбутнього соціального педагога у закладах соціального захисту дітей.

Виклад основного матеріалу. Формування ефективної професійної діяльності соціального педагога розгортається як дія цілісної структури: управління формуванням професійної діяльності забезпечує функціональне, змістове і структурне усвідомлення діяльності; співвідношення між узагальненою функціональною моделлю діяльності і різноаспектними її

окремими проявами визначається взаємозв'язком загального з окремим через особливе, що здійснюється за умови реалізації принципу відповідності.

Без сумніву, діяльність соціальних педагогів на кожному із зазначених рівнів, потребує від нього необхідності реалізувати низку професійних функцій, окреслених у Державному галузевому стандарті. А це, своєю чергою, обумовлює створення оптимальних умов для формування у майбутнього соціального педагога ряд професійних знань, умінь і навичок, тобто формування професіонала, до характеристики якого можна віднести як психологічні якості, педагогічні здібності, так і низку особистісних якостей (гнучкість, емоційність, емпатійність, самоконтроль, самовдосконалення, принциповість та ін.) [3]

На думку І. Богданової, якості особистості – це стійкі численні внутрішні утворення, що характеризуються певною системою знань, умінь, навичок, ідей, поглядів, переконань, соціальних і психічних властивостей. Якості особистості формуються на підставі теоретико-практичного підходу, тобто від усвідомлення теорії до виконання практичних дій, та інтуїтивного, емпіричного підходу, тобто від практичних ситуацій до їх теоретичних узагальнень [1, с. 27].

На підставі проаналізованої наукової літератури було виокремлено компоненти, показники, критерії підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей, наявність яких визначалася за допомогою певних показників з метою схарактеризувати рівні підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей.

У структурі підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей ми виокремили такі компоненти: когнітивно-діяльнісний, інтерактивно-комунікативний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивно-перцептивний. Для оцінки досліджуваного феномену в межах кожного компонента підготовленості ми з'ясували основні критерії та їх показники.

Кожен критерій спрямований на оцінювання окремого компонента, що має відповідні показники. Отже, говорити про підготовленість майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей можна за умови виявлення кожного критерію.

Мотиваційно-ціннісний компонент підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності

у закладах соціального захисту дітей визначаємо за критерієм самовизначеності та професійної спрямованості.

Таблиця 1

Компоненти підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційно-ціннісний	Самовизначеність та професійна спрямованість	наявність мотивації до успіху
		наявність цінностей професійної самореалізації
		здатність реалізації здібностей в саморозвитку
		сформованість рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності: рівень направленості до саморозвитку; самооцінка особистості
Когнітивно-діяльнісний	Змістовно-процесуальний	глибина та повнота обсягу знань, відображення науковості через усвідомленість, системність, узагальненість знань
		характеристика виконання усіх операцій із дотриманням їх послідовності та цілковитим усвідомленням дій
		використовування навчально-методичних, науково-методичних, інформаційно-освітніх ресурсів у професійній діяльності.
Інтерактивно-комунікативний	Здатність до комунікації та активної взаємодії	сформованість комунікативного контролю
		сформованість мобільності, адаптивності в різних ситуаціях спілкування
		виявлення емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні
Рефлексивно-перцептивний	Здатність до самооцінки та соціальної проникливості	наявність перцептивно-інтерактивної компетентності
		сформованість рівня домінуючої перцептивної модальності
		виявлення самооцінки рівня онтогенетичної рефлексії
		сформованість рівня перцептивно-невербальної компетентності

Спрямованість особистості в психології розглядається як утворення, що визначає основний напрям її діяльності, поведінку в конкретних життєвих ситуаціях. [8, с. 6]. Самовизначення особистості – свідомий акт вияву та утвердження власної позиції в проблемних ситуаціях. Особливими формами самовизначення особистості є самовизначення особистості в групі та професійне самовизначення [4]. Професійна спрямованість – складне психологічне явище, яке характеризує психологічну готовність учня до вибору напрямку його майбутньої професійної діяльності. Професійне самовизначення – це вибір із арсеналу професій такої, що найбільше відповідає індивідуальним рисам людини [8]. Професійне самовизначення педагога є важливим, адже вчасне і вірне самовизначення сприятиме професійному розвитку вчителя.

Педагогічну спрямованість майбутнього соціального педагога доцільно розглядати в контексті загальної психологічної проблеми – спрямованості особистості. Спрямованість особистості визначають порізному. С. Л. Рубінштейн розумів її як деякі динамічні тенденції, які в якості мотивів визначають людську діяльність, самі, в свою чергу, визначаючись її цілями і завданнями [6]. А. Н. Леонтьєв, розвиваючи ідеї С. Л. Рубінштейна, ядром особистості називав систему відносно стійких, ієрархічних мотивів як головних спонукачів діяльності [5]. Л. І. Божович та її ко-

леги спрямованість особистості розуміли як систему стійко домінуючих мотивів, які визначають цілісну структуру особистості [2].

Когнітивно-діяльнісний компонент підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей визначаємо за критерієм – змістовно-процесуальним. З одного боку, являє собою систему особистісно-привласнених студентом педагогічного університету знань з теорії самоосвіти, самовиховання й саморозвитку, а, з іншого, відображає наявний рівень професійно-фахових знань, що складають зміст професійного самовдосконалення молодого спеціаліста. Це вміння і навички використовувати навчальні, навчально-методичні, науково-методичні, інформаційно-освітні ресурси у професійній діяльності, створювати інноваційні освітні продукти, впроваджувати в педагогічну, управлінську і методичну практику сучасні освітні технології, програми дослідно-експериментальної роботи, інноваційні проекти.

Інтерактивно-комунікативний компонент підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей визначаємо за критерієм здатності до комунікації та активної взаємодії. Комунікативна складова ділового спілкування охоплює обмін інформацією, а також те, як інформація формується, уточнюється, розвивається-

ся. Інтерактивна (взаємодія) складова ділового спілкування. Передбачає в майбутніх соціальних педагогів обмін не лише інформацією, а й різними діями, за допомогою яких здійснюється взаємне стимулювання, контроль та взаємодопомога у розв'язанні спільного завдання. Важливий аспект взаємодії – взаєморозуміння, тобто таке розшифрування партнерами повідомлень і дій один одного, яке відповідає їх значенню з точки зору авторів інформації.

Рефлексивно-перцептивний компонент підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей визначаємо за критерієм здатності до самооцінки та соціальної проникливості. Соціальна проникливість пов'язана з точним розумінням особистості та її тимчасовим психічним станом, здібність проникати у внутрішній світ. Даний критерій допомагає майбутнім соціальним педагогам розуміти інших, проникати в індивідуальну суть іншої людини, визначати її ціннісні орієнтації, які знаходять вираження в її ідеалах, потребах, інтересах, у рівні домагань. Формується через розвиток психологічної проникливості, спостережливості, умінь соціальної перцепції, а також розвиток професійного самопізнання педагогів (спостережливості, увага до людей, психологічна проникливість, вміння адекватно сприймати самого себе і інших людей, прогностичні здібності).

Ступінь прояву кожного з показників, узятих у сукупності, визначає рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. Ми визначили три рівні підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей: низький, середній, достатній.

Низький рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. На цьому рівні майбутні соціальні педагоги володіють теоретичними засадами корекційної педагогіки, зокрема, інклюзивної освіти, організації роботи з різними соціальними групами, соціальної адаптації випускників шкіл-інтернатів, соціально-педагогічної профілактики правопорушень, виконують роботи за зразками, планом, опорними схемами, мають уміння застосовувати на практиці набуті теоретичні знання, використовувати знання в аналогічній ситуації за шаблоном. Студенти, які відносяться до даного рівня професійної діяльності, повна відсутність рефлексії. Занадто критичний розум заважає втіленню власних цілей. Значущість особистісної позиції в спільній діяльності і її організації є досить низькою, не схильні до самоусвідомлення і лише епізодично виявляють ознаки роботи над усвідомленням особистісного змісту. Характеризуються відсутністю мотивації професійної діяльності, задоволення вибором професії; низькою потребою в досягненні професійних знань, умінь і навичок; відсутністю професійної спрямованості, наполегливістю в досягненні своїх цілей.

Середній рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. Даний рівень є базовим у підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей, характеризується наявністю мотивації професійної діяльності, потреби в досягненні професійних знань, умінь та навичок; недостатньою професійною спрямованістю, наполегливістю в досягненні своїх цілей; повнотою здобутих професійних знань; володінням навичками щодо реалізації отриманих професійних знань. Відбувається формування діяльності із застосуванням знань організації роботи з різними соціальними групами, соціальної адаптації випускників шкіл інтернатів, корекційної педагогіки. Його основою є освоєння особливих методів роботи з індивідами та групами клієнтів соціальних сервісів.

Достатній рівень підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. Характеризується вираженою стійкою мотивацією до професійної діяльності, усвідомленою потребою в досягненні професійних знань, умінь та навичок; вираженою позитивною професійною спрямованістю, наполегливістю в досягненні своїх цілей; повним обсягом здобутих професійних знань. В майбутнього соціального педагога спостерігається підготовленість на всіх компонентах.

Завданням експериментально-дослідної роботи було проведення діагностики щодо рівня підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. З цією метою було проведено попереднє діагностування серед 64 студентів 3 та 5 курсів Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського, 62 студентів 2 – 3 та 5 курсів Херсонського державного університету, а також серед 89 студентів 2 – 5 курсів денного відділення та 33 студентів 2 – 3 курсу заочного відділення інституту початкової та гуманітарно-технічної освіти факультету початкового навчання спеціальності: "Соціальна педагогіка" Державного закладу "Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського". У констатувальному етапі експериментально-дослідної роботи загалом взяли участь 248 студентів, ЕГ 122 студенти та КГ 126 студентів. На цьому етапі дослідження, крім розробки кількісної характеристики, було визначено і якісну характеристику кожного з рівнів.

Мотиваційно-ціннісний компонент перевірявся за допомогою діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, методики виявлення ціннісних орієнтацій М. Рокіча (цінності професійної реалізації), діагностики реалізації здібностей в саморозвитку [7, с. 421], діагностика рівня саморозвитку і професійно-педагогічної діяльності (рівень направленості до саморозвитку, самооцінка особистості) Л. В. Бережнова [7, с. 411]. Одержані результати подано в таблиці 2.

Таблиця 2

*Рівні підготовленості майбутніх соціальних до професійної діяльності педагогів
у закладах соціального захисту дітей за критерієм самовизначеності та професійної спрямованості
на констатувальному етапі експерименту*

Рівні підготовленості	ЕГ 122		КГ 126	
	Кількість	%	Кількість	%
Низький	44	36,1	54	42,8
Середній	61	50	55	43,6
Достатній	17	13,9	17	13,5

Дані, подані в табл. 2, свідчать про те, що за критерієм самовизначеності та професійної спрямованості на достатньому рівні виявлено 17 студентів (13,9%) ЕГ і 17 студентів (13,5%) КГ. Це означає, що в незначній кількості студентів достатньо сформовані цінності професійної самореалізації. Активно реалізують свої здібності в самореалізації. Саморозвиток характеризується прагненням розвиватися, наявністю якостей особистості, сприяючих саморозвитку, і можливостей реалізації себе в професійній діяльності.

На середньому рівні в групах зафіксовано 61 студентів (50 %) ЕГ і 55 студентів (43,6%) КГ. У більшості студентів відсутня система саморозвитку. Середній рівень прагнення до саморозвитку. Самооцінка особистістю своїх якостей занижена.

Низький рівень зафіксовано у 44 студентів (36,1%) ЕГ і 54 студента (42,8%) КГ(М). У них спо-

стерігається низька мотивація до успіху. Ці студенти знаходяться у стадії саморозвитку, що зупинився. Показники щодо прагнення до саморозвитку та самооцінка особистістю своїх якостей мають низький рівень.

Для діагностики когнітивно-діяльнісного компонента нами було використано: анкета для виявлення рівня теоретичних знань з навчального курсу "Основи інклюзивної освіти", тест для виявлення рівня теоретичних знань "Основи інклюзивної освіти" Психологічний і соціальний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання; використання навчально-методичних, науково-методичних, інформаційно-освітніх ресурсів у професійній діяльності у закладах соціального захисту дітей (тест). Загальну характеристику рівнів підготовленості до професійної діяльності за змістовно-процесуальним критерієм подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Рівні підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей за змістовно-процесуальним критерієм на констатувальному етапі експерименту

Рівні підготовленості	ЕГ 122		КГ 126	
	Кількість	%	Кількість	%
Низький	52	42,6	61	48,4
Середній	48	39,4	48	38,1
Достатній	22	18	17	13,5

Дані, подані в табл. 3, свідчать про те, що за змістовно-процесуальним критерієм на достатньому рівні було зафіксовано 22 студенти (18 %) ЕГ і 17 студентів (13,5 %) КГ, що свідчить про незначну кількість студентів, які підготовлені до професійної діяльності. Вміння спрямовувати набуті знання з корекційної педагогіки, зокрема, інклюзивної освіти, організації роботи з різними соціальними групами, соціальної адаптації випускників шкіл-інтернатів, соціально-педагогічної профілактики правопорушень. Вільно володіють навчальним матеріалом, висловлюють свої думки, роблять аргументовані висновки.

На середньому рівні виявили 48 студентів (39,4 %) ЕГ і 48 студентів (38,1 %) КГ, у яких відбувається формування діяльності із застосуванням навчального матеріалу, застосовують знання на практиці; узагальнюють і систематизують навчальну інформацію, але допускає незначні помилки у порівняннях, формулюванні висновків, застосовують теоретичні знання на практиці. За зразком самостійно виконують практичні завдання, передбачені програмами; мають стійкі навички виконання завдання.

Низький рівень виявили 52 студенти (42,6 %) ЕГ

і 61 студентів (48,4 %) КГ. Це свідчить про те, що значна кількість студентів як ЕГ, так і КГ має фрагментарні знання (менше половини) при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані вміння і навички; під час відповіді допускають суттєві помилки.

Інтерактивно-комунікативний компонент перевірявся за допомогою тестів: діагностика комунікативного контролю М. Шнайдера [7, с. 120]; вивчення особливостей до самоуправління в спілкуванні [7, с. 164]; виявлення емоційних бар'єрів в міжособистісному спілкуванні В. Бойка [7, с. 166]. Одержані результати подано в таблиці 4.

Дані, подані в табл. 4, свідчать про те, що за критерієм здатності до комунікації та активної взаємодії на достатньому рівні було виявлено 18 студентів (14,8 %) ЕГ і 19 студентів (15,1%) КГ. Це означає, що незначна кількість студентів спрямована на визначення основних стратегій у процесі реалізації діяльнісних цілей. У них високий комунікативний контроль; постійно стежать за собою, управляють вираженням своїх емоцій. Присутня мобільність в спілкуванні, уміння підстроюватися до поведінки партнера, готовність до

діалогу, здатність змінювати стиль спілкування залежно від ситуації. Емоції зазвичай не заважають повсякденному спілкуванню.

Таблиця 4

Рівні підготовленості майбутніх соціальних до професійної діяльності педагогів у закладах соціального захисту дітей за критерієм здатності до комунікації та активної взаємодії на констатувальному етапі експерименту

Рівні підготовленості	ЕГ 122		КГ 126	
	Кількість	%	Кількість	%
Низький	43	35,2	45	35,7
Середній	61	50	62	49,2
Достатній	18	14,8	19	15,1

На середньому рівні було зафіксовано 61 студент (50 %) ЕГ і 62 студенти (49,2%) КГ. У цих студентів середній комунікативний контроль; у спілкуванні широкі відноситься до інших, але стриманий в емоційних проявах, співвідносить свої реакції з поведінкою людей, які його оточують. Потреба бути в спілкуванні з самим собою, проявляти залежно від ситуації спрямованість на партнера, схильність до партнерства в спілкуванні. Існують деякі емоційні проблеми в повсякденному спілкуванні, емоції "на кожний день" в деякій мірі ускладнюють взаємодію з партнерами.

Низький рівень виявлено у 43 студенти (35,2 %) ЕГ і 45 студентів (35,7%) КГ. У зазначених студентів спостерігається низький комунікативний контроль; висока імпульсивність в спілкуванні, відкритість, роз-

кутість, поведінка мало схильна до змін залежно від ситуації спілкування і не завжди співвідноситься в поведінкою інших людей. Стабільна модель спілкування, деяка ригідність. Емоції явно заважають встановлювати контакти з людьми, можливо навіть схильні до яких-небудь дезорганізуючих реакцій.

Рефлексивно-перцептивний компонент перевірявся за допомогою методики Н. Фетискіна діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності ([7, с. 235]; діагностика домінуючої перцептивної модальності С. Єфремцова [7, с. 237]; самооцінка рівня онтогенетичної рефлексії [7, с. 244]; виявлення рівня перцептивно-невербальної компетентності Г. Я. Розен [7, с. 245]. Узагальнені дані рівнів подано в таблиці 5.

Таблиця 5

Рівні підготовленості майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей за критерієм здатності до самооцінки та соціальної проникливості на констатувальному етапі експерименту

Рівні підготовленості	ЕГ 122		КГ 126	
	Кількість	%	Кількість	%
Низький	48	39,3	66	52,4
Середній	63	51,6	49	38,9
Достатній	11	9	11	8,7

Дані, подані в таблиці 5, свідчать про те, що за рефлексивно-перцептивним критерієм на достатньому рівні перебуває 11 студентів (9%) ЕГ і 11 студентів (8,7%) КГ. Це означає, що незначна кількість студентів мають достатній рівень вивчення особистісної готовності до формування інтерактивних критеріїв інтерактивної компетентності в межах малих груп стабільного і тимчасового виду. Достатньо виражена соціальна автономність – значущість особової позиції в спільних діях і організації або участі в спільній діяльності; соціальна адаптивність – благополуччя взаємин, задоволеність своїм положенням у групі, гнучкість поведінки, контактність усередині колективу і із зовнішнім оточенням; соціальна активність – спрямованість соціальної орієнтації, що ведуть мотиви взаємодії з тими, що оточують, ефективність спільної діяльності.

На середньому рівні було виявлено 63 студенти (51,6%) ЕГ і 49 студентів (38,9%) КГ. У цих студентів присутнє вміння адекватності оцінки особових особливостей партнерів по взаємодії, перцептивні модальності середнього рівня. Спостерігається рівень конф-

ліктності вираженість загальних інтересів, вміння зрозуміти точку зору іншої людини. Рефлексія зі знаком "-" страх перед здійсненням нових помилок.

Низький рівень зафіксовано у 48 студентів (39,3%) ЕГ і 66 студентів (52,4%) КГ(М). Це свідчить про те, що значна більшість студентів як ЕГ так і КГ перебувають на низькому рівні прояву онтогенетичної рефлексії, яка передбачає вміння аналізувати колишні помилки, успішного та неуспішного досвіду життєдіяльності. Поглинені своїми власними проблемами і недостатньо уважні до проблем інших. Вони виявляють нездатність до налагодження стосунків і розуміння характеру міжособистісної взаємодії, в яку залучені. Перцептивна модальність знаходиться на низькому рівні.

Висновок. Демонструючи діагностичне дослідження видно, що у майбутніх соціальних педагогів недостатній рівень сформованості підготовки до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей. Студенти характеризуються відсутністю мотивації професійної діяльності, задоволення вибором професії. Виявляють нездатність до налагодження

стосунків і розуміння характеру міжособистісної взаємодії. знаходяться у стадії саморозвитку, що зупинився. Занадто критичний розум заважає втіленню власних цілей. Значущість особистісної позиції в спільній діяльності і її організації є досить низькою, не схильні до самоусвідомлення і лише епізодично виявляють ознаки роботи над усвідомленням особистісного змісту. Емоції явно заважають встановлювати контакти з людьми, можливо навіть схильні до яких-небудь дезорганізуючих реакцій. Недостатньо знань, умінь для використання навчально-методичних, науково-методичних, інформаційно-освітніх ресурсів у профе-

сійній діяльності, виконання усіх операцій із дотриманням їх послідовності та цілковитим усвідомленням дій, відображення науковості через усвідомленість, системність, узагальненість знань.

Перспективи подальшого дослідження.

Розв'язання розглянутої проблеми вимагає подальших комплексних досліджень, адже підготовленість майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності у закладах соціального захисту дітей є передумовою успішного виконання ними своїх професійних функцій, а також особистісного зростання.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Богданова І. М.* Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект: [монографія] / Інна Михайлівна Богданова. – Одеса: "ТЕС", 1999. – 146 с. с. 27.
2. *Божович Л. И.* Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
3. *Капська А. Й., Безпалько О. В.* Соціальна педагогіка / А. Й Капська., О. В. Безпалько.
4. Краткий психологический словарь / ред. – сост. Л. А. Карпенко; Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. — 2 изд., расш., испр. и доп. — Ростов н/Д: изд-во "Феникс", 1999. — 512 с., с. 330.
5. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Лич-

ность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 304 с.

6. *Рубинштейн С. Л.* Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М.: Просвещение, 1976. – 415 с.

7. *Фетискин Н. П.* Социально-психологическая диагностика личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М.: Изд-во Института психотерапии, 2005. – 490 с.

8. *Чорна І. М.* Психологічні особливості організації профорієнтаційної роботи в школі / І. М. Чорна. – Тернопіль: ТДШ, 1995. – 76 с.

9. *Шевців З.М.* Основи соціально-педагогічної діяльності / З.М. Шевців.

Подано до редакції 16.01.13